

INHOUD

Het massatoerisme	11
De kleine velletjes van Kimberley-Clark	21
Fleming en penicilline	25
Columbus en de ontdekking van Amerika.....	31
De jacht op het goud	45
De sleutel naar een heel nieuwe wereld.....	53
De steen van Rosetta.....	57
De gouden vlokken van dokter Kellogg	77
De toverformule van dokter Pemberton.....	83
Beauty met brains	93
Een wandeling in het park	99
Charles Goodyear en de vulkanisatie van rubber.....	103
Het achtste wereldwonder van de oudheid	109
Een duwtje in de rug voor Project Manhattan	115
De lijnen van Philo Farnsworth	119
De bedenkers van de televisie.....	121
Ga gauw je handen wassen.....	127
Het kleine blauwe pilletje	133
De post-it of het verhaal van lijm die niet kleeft	139
Gastronomische fantasie	141
De Dode Zeerollen.....	149
De iguanodons van Bernissart	157
De Venus van Milo op het stort.....	163
Eeuwenlang dieven van vader op zoon.....	171
Een halve schroef van Archimedes	183
En er was licht	195
De microgolfoven.....	199
Het principe van Archimedes	201

Voorwoord

Ik zal het in dit boek vaak over serendipiteit hebben. Die nogal ongewone naam komt uit een verhaaltje van Cristoforo Armeno, dat hij in 1557 schreef en de titel *De avonturen van de drie prinszen van Serendip* gaf. De drie helden vinden altijd bij toeval wat ze niet zoeken. Toen de Engelse schrijver Horace Walpole het boekje las, bedacht hij de term 'serendipiteit', die hij daarop slechts één keer in een brief gebruikte en daarna meteen weer vergat.

Hij werd weer opgediept door verschillende auteurs die gedacht moeten hebben dat dergelijk taalgebruik wel indruk moest maken op hun lezers.

Serendipiteit betekent het bij toeval iets vinden, terwijl je eigenlijk iets anders zoekt. Een van de bekendste voorbeelden van serendipiteit is de ontdekking van de zwaartekracht door Isaac Newton (1643-1727), maar jammer genoeg klopt dat verhaal niet. De bedenker van het klassieke mechanisme, die samen met Leibnitz de infinitesimaalrekening uitwerkte, had geen appel op zijn hoofd nodig om de zwaartekrachttheorie te bedenken. Hij ontdekte ook dat licht niet wit is, maar bestaat uit een kleurenspectrum. Het beroemde verhaal van de appel werd vijftientig jaar na de dood van de slimme wiskundige bedacht door een van zijn vrienden, William Stukeley.

Hoe dan ook, de fantastische Marcel Gotlib gebruikte het verhaal voor een van de bekendste personages in de wereld van de stripverhalen.

Er zijn wel heel wat toevallige, maar echte ontdekkingen gebeurd. We zetten er een paar voor jou op een rijtje. Lees mee en laat je verrassen.

Het massatoerisme

Aan het einde van de jaren 1940 was het massatoerisme nog zo goed als onbekend, maar toen het een hoge vlucht nam, groeide het uit tot een van de hoofdrolspelers van de wereldeconomie. Een aantal landen zijn er voor een aanzienlijk percentage van hun bruto binnenlands product (bbp) van afhankelijk. Het massatoerisme is een recent fenomeen en de naam van de bedenker ervan zal vast enkele wenkbrauwen doen fronsen.

Kraft durch Freude

Hitler in de jas van Vriendelijke Organisator die een wedstrijdje 'de mooiste knokige knieën' jureert in Trifouillis-les-Oies ... Niet meteen wat je zou denken.

En toch was het de Führer zelf die het concept van een massacruise bedacht, met forfaits en infrastructuur speciaal om zijn arbeiders, soldaten en hun gezinnen een goedkope vakantie te gunnen.

Dit onwaarschijnlijke verhaal begon met de oprichting van een instituut dat hij zelf had bedacht: *Kraft durch Freude* of Kracht door Plezier.

In de jaren 1930 was *Kraft durch Freude* veruit de grote tour-operator ter wereld.

Maar met Hitler en zijn bende sociopaten aan het roer zat er natuurlijk een verborgen agenda achter dit leuke initiatief.

Het idee was dat een heel volk dom gehouden moest worden. De Duitsers werkten allemaal in hetzelfde uniform in dezelfde fabrieken en dezelfde kantoren, reden allemaal met dezelfde

auto en gingen allemaal op reis naar een goed beveiligde plaats aan zee, in het binnen- of buitenland, altijd onder het waakzame oog van 'Big *Brühler*'.

De man die het programma KdF leidde, was Robert Ley. Dit duistere figuur was niet alleen arrogant, incompetent en de helft van de tijd ladderzat, hij had ook nog eens last van stemmingswisselingen en woede-uitbarstingen als gevolg van hersenschade die hij had overgehouden aan verwondingen die hij in 1917 in Frankrijk had opgelopen.

Met een dergelijk profiel zou iedere weldenkende bedrijfsleider hem liever niet zien komen, maar hij was de perfecte man voor een plaatsje in het nazisysteem.

Ley was degene die het onderdeel Vakanties van het KdF-programma van Hitler boven de doopvont hield. In sympathiserende landen als Italië, Spanje en een paar noordse landen kocht hij gebouwen of liet hij er optrekken. In eerste instantie waren ze bedoeld voor nazi's in hart en nieren. Al het personeel, van de kelder tot de zolder, zat natuurlijk onder de knoet van de Gestapo en moest noteren wie van de vakantiegangers zich onder invloed van bier of schnaps niet zo gunstig over het regime had uitgelaten.

Die fascinatie voor het toerisme was ook een goed excuus voor troepen jonge, blonde, atletische ariërs om in de buurlanden rond te hangen in de buurt van militaire domeinen en het was ook de manier om militaire versterkingen naar de burgeroorlog in Spanje te sturen. Dat lezen we in de memoires van Adolphe Galland, die later het hoofd van de Duitse jachtvliegerij werd. Galland vocht mee tijdens de Spaanse burgeroorlog en vertrok onder de vleugels van een toeristische organisatie.

Ley zette ook de eerste cruiselijn in de steigers. Passagiers gebruikten al heel lang grote stoomboten om van de ene naar de andere haven te reizen, maar niemand had eraan gedacht om deze passagiersschepen ook te gebruiken om na een lange reis op zee en de een of andere reis over land elkaar terug te zien.

Tussen 1936 en 1938 vervoerde de KdF-lijn meer dan vijf miljoen Duitsers, onder hen ook de jonge Eva Braun, later de maîtresse en kortstondige echtgenote van Hitler. De filmpjes die ze maakte van haar cruises zijn nog steeds te vinden in de archieven.

Dit bijzondere succes werd na de oorlog gekopieerd door heel wat zeevaartmaatschappijen en enkele televisieseries spelen zich af aan boord van cruises waar je je naar verluidt moet amuseren.

De verantwoordelijken voor de lijn hielden zich er vooral mee bezig dat iedereen tijdens de cruise hoorde wat hij moest horen. De schepen waren van de boeg tot de achtersteven uitgerust met luidsprekers waaruit voortdurend muziek van Wagner schalde, die om de haverklap onderbroken werd voor toespraken van Hitler en zorgvuldig uitgekozen propaganda.

Zelfs op de achterkant van de menukaart en de brochures stonden politieke boodschappen, bijvoorbeeld over de nieuwe voorschriften van de rassenwetten van Neurenberg. De passagiers kregen te lezen dat ze zich moesten onthouden van seksuele betrekkingen met elementen van een inferieur ras, die ze eventueel tijdens een tussenstop konden ontmoeten.

De vlaggenschepen van de KdF waren de Wilhelm Gustloff en de Robert Ley, twee enorme prestigieuze cruiseschepen die in Hamburg te water werden gelaten, de eerste in mei 1937 en de tweede in mei 1938. Ze waren allebei meer dan tweehonderd meter lang en wogen

26.000 ton. Er was plaats voor 1500 passagiers op de commerciële vaart, met 420 bemanningslieden. Een luxeklasse was er niet.

Aan het begin van de oorlog werden ze gevorderd als hospitaalschip en ze kenden allebei een tragisch einde.

De Wilhelm Gustloff lichtte op 30 januari 1945 voor het laatst het anker. Aan boord waren enkele duizenden soldaten en burgervluchtelingen, die hoopten een van de havens langs de Baltische kust te bereiken, die nog niet bezet waren door de Russische troepen. Het precieze aantal passagiers is onbekend, maar er gingen wel 4000 kinderen aan boord. De route van het cruiseschip kruiste die van de Russische onderzeeër S13, onder het bevel van commandant Alexander Marinesko. Hoewel het schip duidelijk herkenbaar was als hospitaalschip, werd het toch getorpedeerd. De Wilhelm Gustloff zonk in minder dan vijftig minuten. Slechts 996 opvarenden werden gered, meer dan 8000 verdronken tijdens de schipbreuk, de zwaarste scheepsramp die de wereld ooit heeft gekend.

De Robert Ley werd in maart 1945 door de RAF tot zinken gebracht in de haven van Hamburg.

Een droomvakantie in Prora ... of was het een nachtmerrie?

Ley koos Rügen, het grootste eiland in de Baltische Zee, om er op grote schaal gebouwen neer te poten. In 1934 rees een complex van 100 appartementsblokken met zes verdiepingen op, die onderling verbonden waren met doorgangen. Het hele domein bood onderdak aan 20.000 mensen.

De bouwwerken begonnen in 1936.

Dit concentratiekamp voor toeristen, dat zich over zo'n 5 km langs de kustlijn uitstreckte, was niet gericht op lekker luieren.

De kamertjes waren geïnspireerd op kajuiten van de cruiseschepen en waren twee bij vier meter groot. Er stonden twee eenpersoonsbedden.

Hitler wilde niet dat zijn proefkonijnen de hele dag in bed zouden blijven liggen. Ze moesten naar buiten, waar ze gehersenspoeld konden worden.

Overall in de gebouwen hingen luidsprekers, maar ook buiten werden de ongelukkige vakantiegangers voortdurend op de

hoogte gehouden van de komende evenementen op de lijst met ‘vermakelijkheden’, die zorgvuldig gepland werden.

Er was ook aan een immens auditorium gedacht, waarin de 20.000 vakantiegangers gebombardeerd werden met boeiende panelgesprekken over het genie van de Führer, afgewisseld met propaganda.

Gelukkig voor de toeristen gooide het begin van de oorlog roet in het eten en werd het project stilgelegd, net toen het bijna helemaal klaar was. De gebouwen stonden leeg en boden net zo’n troosteloze aanblik als de sociale-woonblokken die na de oorlog overal in Europa werden gebouwd.

En *Kracht durch Freude*? Een vreemde visie op kracht door plezier hadden die nazistische psychopaten, maar niet vreemder dan die op werk, zo blijkt uit de leus aan de ingang van concentratiekampen: ‘Arbeit macht Frei’ of ‘werk bevrijdt’ ...